

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Teare Jacobson*
 Härad: *Sunnarbo* Adress: *Våla, Hammada.*
 Socken: *Pjätteryd.* Berättat av: *En flötare äldre man*
 Uppteckningsår: *1937* Född år i

Uppteckningen rör *Aldre tiders folkreligiositet*
och religiös extatism. Inom å H. G. 9.

Kap. 1.	Sida 1.
" 2.	" 16.
" 3.	" 16.
" 4.	" 17.
" 5.	" 17.
" 6.	" 23.
" 7.	" 31.
" 8.	" 44.
" 9.	" 44.
" 10.	" 44.
" 12.	" 44.
" 13.	" 45.

Skriv endast på denna sida!

52 sid.

1. De alla de prästmän som verkat i orten är det väl ingen som i så vida kretsar lever i så friskt minne som Nyman - "stemmätprästen" Stenbraketsprästen - den store väckelseprästen som ej blott förmädde samla stora åhörarskaror omkring sig utan även åstadkom en väckelse av anseeligt mått. Han hade en särskild anda denna präst, säga de gamle. Hans blickar skådade längre och djupare än vad vanliga dädliga är förunnat. Stora varo de skaror som om söndagarne samlades i Stenbraket för att få höra honom. Dagar och nätter vandrade man mil efter mil Tillyggalades. Blev

man hungrig, satte man sig vid
vågkanten, öppnade "matknyttat",
ät och vilade en stund för att äta
gå vidare. Målet var Stenbrokulla
kyrka. När framkommen till denna
fagra mejd, där naturen varit så
gissmild, glömdes man alla besvärlig-
heter som den långa vägen medfört.
Att få höra denne märklige man,
det var en upplevelse, kanske för
hela livet. Jag har just för några
dagar sedan passerat genom denna
underbart vända byggd - Lennis födelas-
byggd. Omgiven av de vackraste löv-
träd ligger kyrkan vid den vackra
strand så ståtlig, så fridfull värdnads-
bjudande. Oh det minne naturens skön-

het som gör att man liksom känner
sig stå på helig mark. En flökt av
något bogisande kommet en till måten
Jag sätter mig ned på den gröna
åkerrenen och ser ut över sjön som
ligger där stilla, alldeles spegelblankt.
Plötsligt höres en rakta susning bland
träden. Nattmet börjar krusa sig. Den
mycket så lugna sjön är snart upprörd.
Större och större bli vågorna, tät följer
de åt, och ett stilla dor hörs då de slå
mot stranden.

Då Nyman-väckelseprästen kom till
byggen, var också allt så stilla och
lungt. Människorna arbetade, gick
till kyrkan om söndagarna, samt hände
sig överhuvud taget belätna med till-

Någon. Plössligen ser man, spelade
kort, och svar, ja även olags allibland,
men sådant var ju naturligt, det störde
ej lugnet och säkerheten. Men så
helt plöteligt kom denna vind
som satte sinna i snällning.
Den nye prästen predikade så att
man började känna sig osäkra, vack-
lande. En liten vindil hade trängt
in i gästets gämlen, och snart började
vägarna gå höga. Så kom då vickelau
som en stormil farande ut över våra
byggder, ohänsande frid och välsignelse
i mängdet kom, där förut rätt mörkt
och elände. En välsignelserik gärning
har han utfört denne Trogne Tjänare
Hans minne är ärat och värdat.

Han var fattig stonbrakstaprästen. Han
säger att han gav bort allt vad han
ägde åt de fattiga. Följande kan belysa
detta påstående: Nyman ju hade en
en packe "lärt" sylt några skjortor
åt prästen. Då kom han hem efter
att ha varit borta i något ärende. Han
såg en enda av de nya skjortorna kvar
- prästen hade skänkt bort dem till
någon fattig man som kommit till
prästgården.

Nyman litade helt och fullt på sin
herre och mästare. Det hade varit en
mycket långvarig torra, varför gräddan
koll på att bli som bort. Då Nyman
en het eftermiddag färdades hem
från en predikaföreläsning så bad

han till Gud "att vete hans kasa
 njässa". Himlen som var molnfri, ^{och}
 täcktes snart av moln, och regnet
 började falla. Nyman tog av sig hatten,
 lät regnet falla på sitt blottade huvud
 och tackade Gud för bönkärleken.
 En gång då man i prästgården ej
 hade sovel till middagen bad Nyman
 sin hushållerska att gå till torget
 för att söka skaffa rådent. Då han
 sade sig ej veta varifrån han skulle
 få pengar, fick han till svar att
 det blir väl någon råd bara han gör.
 Pögen gick, som man sade, "på prästens
 tro" och han blev ej besviken.
 Framkommen till torget blev han åter
 anropad av en torgförsäljerska, som

sporde om hon trodde att det gick
 an att sända prästen en erre - ja se
 det blir man säkert glad för sats
 pigan. ja jag var och hörde honom
 i söndags. fortsatte gumman, och nå-
 got bör en väl ge en Herrens tjänare.
 Att pigan var både häpen och glad
 då hon skyndade hemåt med den
 foto erren, ja detta kan man lätt förstå.
 Belysande styms visareförmåga an-
 förses följande berättelse som dock bör
 tagas med stor reservation - berättelsen
 brukar handskas litet värdefullt med
 sanningen. Man väntade en arvinge
 i prästgården. Barnmarshen var an-
 lärd och förlossningen syntes vara
 förestående. Då inkommer styman

och börjar med en aflydd röst om
ej födelsen på något sätt kan för-
dröjas. Då barnmorskan säger att
detta är omöjligt blev han alldeles
uten sig och sade "kan det ej uppak-
tas i 10 minuter till stjärnan pa-
serat över, så blir det illa. Då bar-
net var fött utropade han "ve dig
akna barn

Till Pjöttersyd, den väl i fråga om helig-
sitet kanske märkaste församlingen,
i våra bygder kan man ej säga att
någon egentlig, mera allmänt utbredd
väckelse kom förrän i början på
1870 talet, då den kraftfulla väckelse-
prediken pastor Lind kom till
Pjöttersyd. Denne andorrike man utföde

mera under några få år än vad
andra förmått under generationer.
Väl gick man även tidigare till
kyrkan. Väl hade man haft bra prä-
ster även förut. Men hade haft Bråken-
bjälmen, en mycket märklig man som
dock hade många vederbörare. Om han
skola vi återkomma senare. Nu hade
man kyrkkoherde Boase - Lind var endast
pastor med bostad i Båken - en mycket
netisk prästman som gick ut på
kyrkbacken och hörde in folket i
kyrkan, om de ej godvilligt gå in.
Hade man flitigt besökt kyrkan under
föregående tid så blea denna så full-
satt att man till och med kröp
upp i fönstren för att få höra Lind.

Pastor Lind var mycket nitisk i
sin tjänst. Han besökte ofta de sjuka
för att tala tröstens ord till dem.
Konfirmandundervisningen ägnades sär-
skilt stor omsorg åt. Barnen fingo in-
finna sig redan vid 2 tiden på förmidda-
gen ~~och~~ ^{och förhållit} varade till långt fram på en.
Men ej endast på predikastol. och öfriga
kyrkliga förrättningar var Pastor Lind
den varm hjärtade gode ledaren. Ja
till de platser där superi och slag-
smål förekomma kyttade han vägen.
Nått upp i det värsta orostimmnet
där årfilar och slag bogade fram-
trädde han lika lugn och vänlig
som alltid. Men hjälpte ej förma-
ning och böner så fick man se

hur den kraftige prästen tog en slags
kämpa i var hand och kastade ut dem.
Hans var stark denne Lind, och detta han-
de somerligen bekäns minnats i si-
tuationer sådana som ovan omtalats.
På en tid då spriten florerade i våra
byggder de supargier kortare och slags-
mål gingo hand i hand och hatade
att helt fördärva folket, då bekändes
det en man som ägde all den gudomlige
hjälpsarmen pastor Lind var beäpnad.
Det var ej alla Pjätterydsbor som låta
sig använda. Nej, men det var dock
skoror som bleo förde in på den rätta
vägen. Och även om agudaktigheten all-
jämt leade kvar hos flertalet av allmog,
så bleo dock några av dess grävsta former

brutna. Pastor Lind stannade ej länge i
Pjätteryd. Hans avskedspredikan var gro-
pande. Hans text utgjordes av apostlagär-
ningarnas bok. Hade man förut legat
ute på kyrkbacken och gråtit efter
att ha ihärt en predikan som satt
sinnet i brand, så nu då man skulle
minna honom vägledaren, han som
förmått tända den eld som brann därinne
i hjärtat-längtan efter att få tillhöra
sin Herre och Frälsare, bekant av hans
kärlek och ledsagande hand, skulle
man nu minna honom denne älskade
Herrens budbärare, hur tungt skulle
det då ej bli. Ja man gav hälsningar
fritt rum, man grät och jämrade sig
Åren prästens ögon voro fuktiga av tårar.

Pastor Lind flyttade till Hjertsberga-Koem-
berga pastorat, men hans vänner glöm-
de honom ej, utan vandrade ofta den
länga vägen för att få höra honom.
Man var ju i regel ett litet helt söl-
skap och då gick det bra; vägen tycktes
ej så lång. Dessa genom Pastor Linds
predikningar använde människor
som av sin samtid betecknades med
"Linds läsare" voro dock ej lämnade
på egen hand; de voro lämnade i
den guds herdens vård, och de förblevo
trogna. De brukade ofta samlas för
att tala och läsa om detta nya som
kommit in i deras liv. Någon egent-
lig predikan torde ej ha förekommit
vid dessa möten. En av Pastor Linds

Tragnaste ankängare, en person från
Boastad, fick bära namnet "boasta präst"
så länge han lede.

Jag skall här i korthet nämna några
av S. Ljungas mera bemärkta präster
i äldre tid. I S. Ljunga fanns på 1850
talet en mycket utmärkt väckelsepräst
Yman. Man berättar att särskilt kvin-
norna brukade samla omkring honom
då han kom ut ur kyrkan. Han fick
också betä "kjäringepäst" av sina med-
makare. Man säger att Yman brukade
besöka möten som "läsare" hade.

I början på 1850 talet fanns en annan
bra präst i S. Ljunga, nämligen Widenström.
Denne kunde väl ej i samma mån som
Yman, Lind och Yman räknas för väckelsepräster

men hans predikningar vara mycket
 kraftfulla. Trötta ~~en~~ en sjukdom med
 åtföljande blodavstötning sparade han
 ej sina krafter. Oftast var nådaken
 röd av blod då han gick ned från
 predikstolen. Antagligen på grund
 av någon bitter erfarenhet var Wider-
 ström om ej direkt kvinnehatare, så
 dock mycket reserverad i sin hållning
 mot det läcka könet; ja han undvek
 näst deras sällskap. Då Widerström
 tog en kvinna i "kjsäki", räckte han
 henne blott ett finger. "Han flydde inte
 häile nåån". S. Gjunga och Hamneda
 utgjorde ett parat, och då man vid
 Widerströms ankomst till S. Gjunga berättade
 för honom att predikstolen i

Hamnede kyrka var belägen öst
"kärabänkarna" skall han ha sagt:
"där skall jag göra en härlig predikan.
"Någon" till predikan som hölls i
Hamnede, hade man aldrig hört förr.
2. Väckelseprästerna fingo oftast gå
under benämningen "läsaepästat".
3. Som redan under sin anförda brukade
folk från främmande församlingar
vandra till den kyrka där väckelse-
prästen predikade. Då man hade
långt att gå brukade man oftast
samla i lag för att få sällskap på
färden. Någon särskild färdledare ut-
såg man säkerligen ej. Den prästent
i form av mat som man behövde
för färden medfärdes oftast från hem-

met. "Dåi hadde stora mataknyta
må se" Om sommaren - de flästa fär-
derne företogs väl vid denna tid - kunde
man ju ärenatta antingen direkt
ute i det fria eller i någon ladugård
eller lada. Om vintern fick man för-
söka få härbörje här och var i byarna.
E. Enligt min uppfattning, grundad på
olika sagomans berättelser utmärktes
väckelsepredikningarna ej blott av
särskild kraft i den logiska stilen,
utan jämväl av kärlekens och över-
vinnande makt. Det dugde ej att
läsa en halakristendom. Det var ej
nog att höra guds ord om sändagen,
att läsa morgon och aftonböner, eller
det fördrades att höra och fullt bryta

med synden. Det rådde ej att upp-
höra bara med de synder och laster
som man tyckte sig bäst kunna
undvåra, och ändå behålla sina gam-
la manor kvar. Å nej! det fordrades
en hel och full omvändelse; en bryt-
ning med det gamla livet. Då när
människan värt känna sin brist
och skuld samt längtade efter att
komma från densamma, då när sym-
dångerna kom, då fick man fly till
honom som förlåter och uppsätter.
Det berättas om Bräkenhielm att han
kunde se vad den döde hamnat, samt
att han -troligen i liktalet- antolade detta.
En person som ej trodde på denne när-
stens oörodnaturliga förnåga, lät sig lura

de lägga i kiata samt förs till kyr-
kogården. Efter jordfästning och medräk-
ning av kiatan gick prästen upp på
predikastolen. Märkvärdigt sade han jag
finner honom varken i Guds rike eller
i hävetet. efter en stund utbrast han
och nu för den arme sjölen till hjäl-
pet. Bestårta kunde simulanten medhjäl-
pare ut. lyfte upp kiatan och tog bort
locket. mannen låg död i kiatan.
Denna historia är berättad av många.
och fast själva uttrycken varierat något
så har dock innehållet varit i stort
sett det samma.

S. Att en präst var en rätt lärare inne-
bar att han predikade Guds ord rätt.
ja så bedömdes man i allmänhet, men

en omvänd människa betraktade en
präst som rätt lärare, endast om den
ne själva lede i förening med Gud.
Hur kan en blind leda en blind. Detta
gamla bibelord tog de gamla lärarna
fasta på. Där fanns nog också det
rätta ordet, den rätta förståelsen. Ledde
prästen sitt liv i förening med sin
Herre och mästare. Var det hela hans
längtan och mål att vinna själars för
Guds rike. Slakade han sin hjord som
en rätt herde. Kunde han ständigt
själva känna kraft ur liaktäcken
keristna, ja då kunde han även dela
med sig åt andra. Kunde han själva
den väg som ledde upp mot Guds
rymd, då kunde han leda andra som

ma väg. Och dock var det ju ej alla
 präster, även om de själva lede i före-
 ning med Gud, som fingo stora skaras
 med sig på vägen. Motgångar och
 prövningar undgår ingen kristen, ej
 ens herden är undantagen. Sånär gamle
 som nyare tidens prästmän ha genom-
 levat liden då Guds ordet liksom slår
 mot Källeberget, det vändes tillbaka
 utan att finna ingång, det finner inte
 genömsar i människornas hjärtan.
 Alltså borde man ej säga att en präst
 var använd, även om hans ord syntes
 bära stora frukter.
 Men en präst som själva lede ett
 från Gud främmande liv, och själva deltog
 i dyndiga nöjen och njutningar, kunde

kan leda människorna på vägar som
kan rädda ej kände, föra dem upp på
kåder som kan aldrig beatigöt. Nej
man ansåg ej en sådan präst som en
rätt lärare. Det förekommer dock så många
missatag då det gäller att värdesätta en
människas egenheter. Innan det andliga
området kanske de flesta missatagen
begås. Vi ha så lätt att finna andras
fel. Kanske om vi sökte finna deras goda
egenheter vi då skulle bli varse något
som vi själva sakna.

Allra minst borde en prästman i sina
skriffter blanda sina föregångare som
levat i en tid som i så väsentlig grad
skiljer sig från den nuvarande, och som
 därförs fordrar en mycket ömtålig påminning.

6. ^{nr} Pjätteryd fanns för något över 100 år sedan en i fråga om övernaturlig och övermåttalig förmåga vida berömd prästman, nämligen Prästen Bräkenhielm. Denne märklige prästman har varit utsatt för mycket kritik. Kunde mitt omdöme kunna anses representativt så skulle jag säga att denna kritik varit för hård, ja i många fall helt obefogad. När begick Prästen Bräkenhielm ett stort misstag då han mätavte sig kyrkobygget, men även här kunde man kanske finna även andra motiv än blott och bart envishet. Nåja Prästen Bräkenhielm ägde emellan tid sina församlingars förtroende. "En annan bra präst" säga de gamla så

hade deras förfäder sagt, och så var sä-
kerligen fallet. Att kritiken mot Pres-
ten Bräckenhielm var mindre saklig
för att inte säga läjlig finner man
då en av hans efterträdare bland andra
uppletade fel och brister även betecknar
hans sökande till en kapredikantbefatt-
ning som något särskilt bevis för själva-
uppkäjjelse. Att såväl präster som
andra ämbetsmän sträna efter högre platser
har väl alltid förekommit, och kommer
väl att fortgå. Detta bör väl ej bli före-
mål för kritik.

Att Presten Bräckenhielm ejde en ovanlig
förmåga därom råder intet tvivel,
men att denna förmåga berodde på nå-
gon lärd Trolddom är åtminstone ej det

allmänna andämet. En och framstår
tydligt. - Han var en lärd man, vars veten-
skap utfördes till det godes framman, denna
prästmän. Följande berättelser belysa
Prästen Bräkenhjelmens övernaturliga
färdiga. En gästgivare i Hamneda socken
färde ett så ogudaktigt liv att till och
med hans samtida betecknade honom
som en något ogudaktig människa.
Denna gästgivare hade börjat dansa med
själva den onde sade man. Han kunde
ej sluta dansen. Då man försökte att
något måste göras sånde man bud
efter en prästmän, men då dessa steg
in genom dörren till rummet, fingo
de ärpiran, och kunde intet uträtta.
Bud gick då till Bräkenhjelm. Denne

hon öppnade dörren samt beredde sig
 att stiga in i det hemliga rummet.
 Det såg nu ut att gå på samma sätt
 för henne som för sina föregångare -
 men här fanns starkare krafter. "vänta
 lite" sade hon, steg tillbaka och stängde
 dörren; varefter hon tog upp handskarna
 och inträdde änga, berrade hål i fönster-
 blyet, och drev ut den onde, antagligen
 genom detta hål. Men säger att Bräken-
 hielm predikade inne i rummet så
 att eldräda nystan sågs sälla utåt
 galast. Gästgivaren slutade att dansa,
 men hans fötter blödde. De vara skina-
 lösa. Denna berättelse skall säga mig
 många saker, bara fullt sannings-
 enlig. Örnärddiga personer ha berättat den för dem.

Det berättas att då Bräkenhielm en gång färdades fram det ena hjulet gång efter gång gled från axeln och föll ned på vägen. Då drängarna flera gånger varit nere och fastsatt hjulet, men detta strax föll av igen, befälde Bräkenhielm hvar att lägga upp hjulet i hästarna. Detta gjorde han - men den som stört till målaren fick öppna vid sidan och bära upp axeln.

Den nu 80 år gamla Maria Magnusson berättar att hennes mormor tjänat pigan hos Bräkenhielm. En natt blev pigan väckt av prästen som bad henne gå med till "fähuset" samt ta prästens galocher på sig. I huset där, fingo de se en naken kvinna sitta och tjusmjälka

prästens var kvinnan ifråga, var en
"Trälpacka" som genom att vidtaga konsten
och knäp kunde göra sig oönskelig för van-
ligt folk.

Braikenhielm hade en gång en flicka som
hette Johanna. En kväll bad hon prä-
sten om lov att få bräcka dammen
som höll i magasinbyggnaden. Detta
gick hon löfte till - men prästen bad
att få följa med. Prämbomarna till
damslottalen bad hon att hon skulle
följa med fram till fönstret, samt
då fatta tag i hans kappa. Flickan gick
nu så en syn som hon varit som en
glömma - Hon såg hur de dansande sväng-
de omkring, men hon såg även en
gul en som gick efter och med en

"piacka kjödde på" Denne juling hade
 "kompa i revån, å våme i monnan".
 Pigan bleo förskräckt och led att få
 gå hem. - "nu skau si gå in" sade prästen.
 Tankarna i demalokalen satte de sig på
 ett äte - pigan hade blivit anmodad att
 sätta sig på prästens kanna. - Då spel-
 mannen "hvittkacode sjänna" - vitkärige
 Svæn - såg prästen träda in genom dörren
 bleo han rödd och slutade spela. "Kj
 spela nu min gubbe lille" sade prästen.
 Detta gjorde han. Visserligen hade pigan
 sett mycket redan genom fönstret, men
 nu fick hon se ännu mer: - hon såg
 "bytinga" dansa. Då spelmannen ej slut-
 de att spela bleo folket alldeles förskräckt
 och då den arme spelmannen slutligen

efter prästens anmäsning kunde sluta
musiken, var han om möjligt ännu
mera förskräckt, och då han på hem-
vägen kom till hämnas bra så kastade
han fiolen i sjön.

Man säger att Bräkenkullen kunde
se huru de döda hade det. Han vandrade
ofta omkring på kyrkogården
om kvällarna. Ibland sågs han glad ut,
då han stannade vid en gravhulle,
ibland såg han sorgsen ut, då han stannade

Då hans piga en gång frågade honom
varför han gick så där så svarade
han: "ja bara lille det förtär du ej,
men så mycket kan jag säga dig, att
på somliga ställen gråta de, på som-
liga ställen le de".

7. Superi slagsmål, svärjande och kortspel.
-de hos allmogem mest framträdande
synderna, nagelfaras av väckelseprä-
sterna. Särskilt ouperit som ju var
orsak till så många brott och laster
gick de mycket hårt åt.

Som mycket opassande ope kunde
man räkna bruket att om sönda-
garna soluföra en massa varor utan
för kyrkan. Kyrkbacken kunde om
söndagen närmast betraktas som en
marknadspata där man kunde köpa
nästan allt möjligt från sill och andra
födoämnen, ned till linor, risor, bannor osv.
Då Pastor Lind kom till Pjötters hade
denna för krätendans vanhelgade
handel antagit ovanligt stora mått.

men han bestöt att söka få bukt med den
samman; vilket även i stort sett lyka
des. "Då va många som ji te kjsäke
hoo fr i kensala. fja" säger en gammal
gumma.

Då jag nu går att beskriva förna dagars
dryckessider och brännvinnasbruk
vill jag först tala något om allmogens
bedömande och inattällning till sprit-
ten och dess verkningar. Brännvinnat
var i de flesta hem med kaffet är för ord-
-en dryck som man vant sig vid att
beträkta närmast som oumbärlig.
Brännvinnat var en mällidodryck som
stärkte aptiten. Den ajäkte en känsla
av välbefinnande och ajätillit. Den
var en ypperlig medicin mot ett

flertal sjukdomar. Den var oumbärlig vid
kolar och andra tillotällningar som
fordrade ett gott och stannigt umgänges-
vidare var det en heder att kunna toga
måga riktiga dragare. Ett ardentligt
hos då och då förminskade ej ena
ansende, tvärtom förs ett bevis för
manlighet; och som dessutom renade
man på detta sätt bort en del sjuk-
dom och dålighet ur kroppen.
Att det där dagliga bruket av brän-
nens åstadkom en ofta obotlig rane-
bildning, det visste man väl om,
men bekymrade en föga; det var ju
alldeles så som det skulle vara, så som
det förs varit, och som ej borde ändras.
Ja så tänkte man om brännvinet i förra dagar.

Barnen fick redan tidigt stifta
bekantskap med brännvinet. Det
företogs i många hem att den första
förtäring som bjöds det nyfödda bar-
net just bestod av några droppar
brännvin. Då barnen sedan blev så
stora att de kunde äta bröd, fingo de
ofta doppa detta i brännvin. Man fick
alltså redan som ung lära känna brän-
vinet som näringsdryck.
Man kan gott säga att brännvinskru-
ket satte sin prägel på såväl var-
dag som högtid. Då man stigit
upp om morgonen så var det gott
med en "mannapp" att klara kolan
med, och då man sedan skulle
äta så passade det bra med en

"matnytt" eller två; se det gav "mat-
lust". Ja ibland var det rent omöj-
ligt att äta förrän man fått något
som "retade te mat". En sup emellan
målen, det var inte så dumt, min-
stare om en var torr i halsen.
Kände man sig illamående ja då
var det ju givet att hjälp söktes
där den stod att finna. Då någon
kom på besök så skulle man bjū-
da på något och då kom brännvinet
bra till pass. Ja detta var nu var-
dagens måttlighetscupande. Att det
i många hem även under vardagen
blev ett missbruk med brännvinet
detta var ju ovanligt. Ja supargier som
varade hela veckan varo ju så sällsynta

på vissa gårdar. Använde man bränn-
vinet om vardagen som en måttids-
dryck; utan att direkt missbruk uppstod,
så om sön- och helgdagar gick man
i regel för långt. Många - kanske fler-
talit - av kyrkobesökarna hade "lön-
neflaskor" med brännvin då de kom-
mo till kyrkan, och så såg man
ute på kyrkbacken både före och efter
gudstjänsten. Även kvinnorna brukade
hålla till godo med den medförda
varan. Följden blev emellertid att
man fick för mycket av det goda
samt blev sömnig och somnade inne
i kyrkan. Här fick man dock ej vara
i fred för "kjsäkeatöten" som gick
fram och tillbaka i kyrkan, stöten-

de i golvet med en stôr för att
på detta sätt våcha de som sammat
ock för örrigt upprätthålla ordning
i kyrkan. Med akulle man i våra
dagar säga om man kom in i en
kyrka och finge de en präst stå
på predikastolen och predika för
en menighet som till stor del be-
stod av halvarusiga människor samt
en man som går omkring och ställer
i golvet med en stôr för att hålla
dessa människor vakna. Sâkerligen
var det ej alltid gått att vara präst
i äldre tid. Vi få återgå till saken:
Kyrkostöten kan var ju inte mer
än en människa kan tulla, varför
kan ofta bli full kan och så innan

~~innan~~ hemfärden antreddes. Då höj-
måssan var slut och "losseflara-
kåna" Tomma, då var det rejält att
gästgivargården var nära. Till Berggår-
den rådde man och hit sågte många
sig för att tillbringa en glad söndags-
eftermiddag. Ett den lugne talmadige
kyrkoherdare som vandrat nykter
och ordentlig till kyrkan, kom hem
från gästgivargården dödfull, sönder-
riven och blodig på detta var ej en
sälavntket. Då det som ovan anfästa
gick ganska lättvindigt till vid kyrka-
beäktet så var det ej ovanligt att
kyrkhuset (kyrökehus) uppstod.
Det berättas att en berusad person
inträdde i kyrkan, juldagens morgon

och medelst svardammar och sjungande
av högst ädliga visor störde andak-
ten. Öyukbullen bestraffades dock
mycket hårt i äldre tid. Mannen
ifråga fick nästa söndag sitta fäng-
slad i stacken, samt från prästen
emottaga en grundlig straffpredikan.
Användes söndagen på ett ovanligt
sätt, så vare stora helger, särskilt jul-
helgen tiden då spriten satte hela
sin märka prägel på tillvaron.
Många vare de hem där supriet
började redan juleaftan och fortgick
så gott som hela julen. Brännvinet
flöt i strömmar. Stora kaggar öppna-
des, tändes, och sattes undan. Sjå kom-
ma fram. Sorgliga varar bara ännu sorgliga

frukter. Vid kalas och övriga samkväma
spelade brännvinet en betydande roll.
Att man vid julkalas, bröllop och barn-
dop i rikliga mängder intog denna
dryck det gick väl ändå an, men då
man här berättas om att det vid
begraning inträffade att man före
resan till kyrkan såg sig så full
att man tappade kistan med den
då det låter ju nästan överkligt,
men torde ha förekommit, dock lyck-
ligtvis mera sällan.

Det berättas om ett barn som
som skulle döpas medfördes i en säck
placerad på gudmoderns rygg. Framkom-
men till kyrkan märkte kvinnan
att hon under ritens tappat barnet.

vilket emellertid ej lär ha bekymrat
hennes så mycket, emär hon sade
"då gao väl en ja a påsan i bekaal".
Med de arbetshjälpen "Tiggeshjälpen" och dy.
som i så många former förekomma förr
i tiden, och som än i dag fortfarande fort
i mycket förmindrad skala, spelade
brännvinet en betydande roll.

Skulle man bygga ett hus och själva
hade brist på vika, så gjorde man
ett "Tiggeshjälpe" och fick på detta
sätt sin byggnadsfråga ordnad, men ett
riktigt gille, varvid särskilt spriten
skulle vara riklig, det skulle man
göra. Behöfde man hjälpa med häring,
Taktäckning eller dy. så gjorde man "Tiggeshjälpe"
varvid ifråga om ersättning, brännvinet

spelade huvudrollen.

En varm söndag fick man se
hur som en väldig rök steg upp.

Skysdramat begynte bänderna sig ätad
för att släcka "våmån". Framkomna
till brandplatsen fann man att det
var fråga om en skogsbrand. Det var
ej så farlig, men som snart kunde
bli omfattande och svår att bekämpa.
Men beredde sig just att börja släck-
ningsarbetet då skogens ägare sade att
färdigt borde de ha en sup efter spräng-
ningen. Detta tyckte bänderna var väl
företaget och följden blev att man tog
både en två och flera supar, varför
bänderna vara fulla och vimmelkanti-
ga då de äntligen drog sig i väg för

att släcka skogsbranden. Denne hade under tiden gripit så pass tag att in-
 lät kunde göras, varför all bondens
 skog blev förstörd av elden. Bonden
 hade emellertid själva sett eld på skogen
 detta för att få en potatisodad. Året
 efter branden sättes potatis på hela om-
 rådet, och till herten fick han en nå-
 dig potatisodad som helt användes
 för brännvinstillagning.

Anm. Med hägfördsorden menade man
 den dygd som det innebär att genom
 särskild utmärkning vilja göra sig
 bemärkt framför andra, samt i öfrigt
 uppskatta sitt eget värde högre än vad
 tillbörligt var. Men sade att "högjåra då
 gå före fall" ä ä roten till allt ongt.

8. Det var väl ej enbart löstarna som ansågo att tapeter, målade möbler och dyg. var något överflödigt prål som vittnade om påfänge. Uttrycket "målade sin på väggarna" härleder sig väl från den tid då tapeter började användas. I allt såsa färger ansågos såsom dyndigt känner man ej till, men däremot var svart en färg som lämpade sig särskilt bra vid högtidliga tillfällen.

10. Ordet blod ansågs minnats i såsa fall vara något som ej borde uttalas. Det slaktade djurets blod betecknades sålunda med "sjetit".

12. Någon gång i början på ¹⁸⁰⁰ hälften av 1800 talet förutsades världens undergång vilken skulle inträffa en påskdagsmorgon

juist vid utryppningen. Det fanns
många som tog denna förutgående
på fullaste allvar och därfor var antag-
ligen för att på något sätt svara sina
synder, giva bort allt vad de ägde.
Särskilt i Wittaryds socken lär det
ha funnits många händar som givit
bort sina gårdar, och på detta sätt
blivit helt utblottade.

18°. Innan Pjötteryds församling förkom
sj^o att enskilda personer uti folket upp-
trädde som predikantar i äldre tid.
Visseligen samlades ju de gamla läsar-
na - som ju tillhörde kyrkans folk - då
och då, men någon egentlig predikan
förkom väl knappast. Först i senare
tid har den feithetliga församlingen gjort

inåtag i socknen, men något näm-
 nart resultat ha ej uppnåtts av de
 folktalare som besökt i sina läror.
 Vad man än må säga om Pjätteryds-
 borna, så att de anammat något nytt,
 något från kyrkans anhängande budskap,
 det har de ej. En familj i Långskud-
 by har under flera år varit pingst-
 vännen. De har haft möten till och
 ofta, men utan resultat. Ingen enda
 person har slutit sig till Guds rike.
 I en annan, mera avlägsen del av sock-
 nen finnes ett par familjer som tillhöra
 ett frikyrkligt samfund. Även dessa
 ha arbetat förgäves då de sökt vinna
 anhängare. Att bygga ett missionshus i
 Pjätteryd vare lika meningslöst som att

omvända folket genom att "kjera" in
dem i kyrkan.

Hade den frikyrkliga rörelsen små
framgångar i Fjätteryds församling
så kan man ej säga att vi var fallit
i grannförsamlingen i Ljunga. Som redan
i mitten av 1850 talet hade många
ankhängare av den fria saken, och för
numera äger en massa olika samfund,
samt flera frikyrkliga lekare och samlingar.
Att "nylåsena" hade många svårigheter
att kämpa mot i äldre ^{år} detta är då
säkert. Då på mine uppt. närmast
beröra Fjätteryds saken har jag ej när-
mare beraktat efter förhållandena i S.
Ljunga, men enligt en gammal gammal
utgåva skett hanfält och stället ~~stället~~

De båda kända sängförfetterna, ha predi-
kat i S. Ljunga. Då Arnfelt en gång
predikade i Föle by, i en gård som heter
Karrgård, hade man best. entbest be-
slutat att döda honom. Detta hade emell-
ertid kommit till myllsarnas hän-
nedom och utblödd till himma, med
ackal över axlarna och blöde på hu-
vudet, lyckades predikanten med häst-
skjute undkomma sine vedsakare.
Man hade en gång ett möte i Hamne-
da socken, ~~här~~ ^{uppen} här på en förtroliga
följder. Talaren stod just framme vid
ett bord och predikade, då man fick
se Söder Ljunga och Hamneda präster
i välskap med Länsmannen närma
sig stugan. Predikanten uppläste och den

rådiga kvinnan skyndade ut i köket
 efter ett par brännvinnaglas samt en
 karaff med vatten, vilket placerades
 på bordet. Enkamma i stugan funna
 de avlkomna gästerna intet som vittne-
 de om att någon sammankommit höra.
 Då länsmannen fick se glöden samt
 karaffen vilken han trodde innehåll
 brännvin sade han "jag vill inte
 ha jag ingenting här att göra, varpå
 han och prästerna anlågade sig och
 sammankomsten kunde fastslås.
 Redan så sent som på 1880 talet voro
 nykterarna och deras talare utsatta
 för förföljelser. Då en mycket omfattan-
 de predikarörelse föreskom och denna
 utlöste sig mindre odlörlig för ikänn-

na som bleve så gripna av farkunnat-
sen att de höll på att bli förryckta.
Många stego upp om nätterna, läste och
gröta samt betedde sig på ett i alla un-
derligt sätt. Gång efter gång fick man
sända bud efter prästen för att lugna
de äroergiana. Mötet brukade hållas
hos en kvinna benämnd "syttida"
och då man en gång var samlad där
inträdde en mängd ungdom som an-
tagligen med prästens gillande-
bestut att göra slut på dessa mötes-
ställningar. De unga männen (kan
ej riktigt nyckta) satte sig längst
borta mot dörren och förhålla sig
lugna. Tillä predikan var slut, och
man skulle gå. Då Trängde de sig

emellertid allt längre fram, och snart
visade sig syftet med detta tillvägagå-
ende. "Sylvilda" öppnade emellertid hänsyn-
lösheten för att flykten skulle kunna
ske - men det var förgävt. Nu var ha-
den stryk och det med beaktad.

Änligan lyckades de mörkbrustade pre-
dikanterna komma ut ur stugan och
ned till vägen, varpå de springande
avlägsnade sig förföljda av ungdomen
som med stort intresse betraktade
dessa deras anför.

Jä så var det förr i den "gamla goda
Tina". Kanake var den ej så god som
beteckningen åsyftar.

4965

51 på omslaget

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52.

Extra. Vid slutet av 1800 talet fanns i
Göteborg en mycket bra präst, nämligen
Sällergren. Denne var som till en fattig
man, varför hela hans utrustning vid
studiernas början bestod av en kantarells-
kake samt en sväng. Genom flitigt ar-
bete, bl. a. som vedkuggare lyckades han nå
sitt mål - att bli präst.

Sällergren hade mycket svårighet att
bekämpa, både från "vilde sälar" och "nylör-
sakar". Då Sällergren en gång predikade
ute på en bondgård, blev han överfallen
av några slunglar, men han var mycket
stark, sedan han klarade sig bra. Han
gav ofredstjefterna en grundlig minnelse,
varför predikan kunde fortätlas.